

Jaap Zuidersma. FOTO: S SIPPJE MIEDEMA

Hekkelen en baggeren: tussen 1 september en 1 november hebben boeren er de tijd voor. Dat doen ze steeds vaker met oog voor de natuur.

Jaap Zuidersma streeft naar een boerensloot vol leven

NATUUR

SIPPJE MIEDEMA

Het waterschap zorgt er elk jaar voor dat de sloten die zijn aangesloten op de Friese boezem worden gebaggerd. Een goede doorstroming is belangrijk om het waterpeil onder controle te houden. Maar er zijn ook sloten die geen directe aansluiting hebben op het spel van hoog- en laagwater in Fryslân. Die vallen onder het beheer van de boeren zelf. En dat betekent vaak dat er niet al te vaak gebaggerd wordt.

En dat is jammer, vond Jaap Zuidersma. Toen hij na een carrièreswitch een aantal jaren geleden stage liep bij Living Lab deed hij onderzoek naar het leven in de boerensloten. In meerdere sloten mat hij meer dan een meter slib, een laag zo dik dat bijna al het leven uit de sloot was verdwenen.

Uit boeken leerde hij alles over aquatische ecologie, de wetenschap die bestudeert hoe planten, dieren, micro-organismen en hun leefomgeving (water, bodem, licht, voedingsstoffen) elkaar beïnvloeden.

In de jaren erna liet hij de sloten baggeren en stimuleerde hij een nieuwe manier van hekkelen. Steeds maar één

kant en met een open maaikorf, zodat het water eruit kan sijpelen. Bij deze methode worden de waterplanten op de wal gelegd, zodat beestjes die zijn meegenomen bij het hekkelen kunnen terugkruipen. Bij traditioneel hekkelen worden beide kanten aangepakt en worden de oeverplanten met wortel en al weggeschraapt. „By de ekologyske

wurkwyze wurde de planten ôfknipt.” Het jaar erop kan de overkant worden gehekkeld. „Eartiids dienen boeren beide kanten, mar dat hoecht hielen-dal net. De stochstreaming is mei ien kant ek goed.”

Het baggeren gaat ook iets anders dan op de traditionele manier. Een speciale

pomp zuigt het slib op en verspreidt het vervolgens over het weiland. De loonwerker moet ervoor zorgen dat het slib niet te dicht bij de oever komt, maar houdt een marge aan van vijf meter. „It slib sit fol mei fiedingsstoffen en de wâl mei just net te folle bedonge wurde, want dan spiele de nutriïnten wer it wetter yn en dat wolle we net.”

Het baggeren met de pomp wordt heel langzaam uitgevoerd, zodat visjes weg kunnen zwemmen. Bovendien wordt niet ál het slib meegezogen. Er blijft deels tien centimeter zitten op andere delen laat de loonwerker zelfs een halve meter staan. „Tradisjoneel wurdt der mei in bak oer de boaiem skraabe en giet al it libben dat ek yn it slib sit mei.” Het slib biedt namelijk ook onderdak aan de zwanenmossel, een zoetwaterdier-tje waarin de zeldzame bittervoorn haar eitjes legt. En ook de zeldzame, grote en kleine modderkruiper leven overdag in het slib.

Ecologisch baggeren

Uit het onderzoek van Zuidersma bleek dat na drie jaar de sloten, die ecologisch werden gebaggerd, meer verschillende soorten planten bevatten. Qua dierenleven was er bij twee sloten een kleine vooruitgang te zien. „Mar der is ek mear tiid nedich foar-dat de bistjes werom komme.” De onderzoekers kijken vooral naar de zwanenmossel, bittervoorn en de grote en kleine modderkruiper, maar tellen ook hoeveel kleine waterdier-tjes, stekelbaarsjes, kleine watersala-manders en andere wateramfibien er te vinden zijn.

Het werk wordt uitgevoerd tussen begin september en eind oktober: „Dan hat it ‘paaiseizoen’ west en krekt foardat de bistjes wer yn ‘e rêst geane en it slib ynkrûpe.” Ecologisch slootschonen is sinds 2017 onderdeel van het agrarisch natuurbeheer. Bij It Lege Midden is nu driehonderd kilometer sloot ‘in beheer’. Het werk wordt door vier loonwerkers uitgevoerd die zo’n speciale pomp hebben. Ook bij andere collectieven stijgt het aantal boeren met dit pakket.

Sippje Miedema is verbonden aan BoerenNatuur Fryslân

Ecologisch slootschonen is met name belangrijk voor zeldzame dieren in boerensloten:

Grote modderkruiper (Misgurnus fossilis): een vis die in het slib leeft en zuurstof via de darm kan opnemen. Zit overdag in het slib en zoekt ‘s nachts voedsel en paait in ondiep water.
Kleine modderkruiper (Cobitis taenia): nog kleiner en moeilijker te vinden; gebruikt slootbodems als schuilplaats.
Bittervoorn (Rhodeus amarus): klein visje dat zijn eitjes afzet in zoetwatermossels, afhankelijk van schoon water. De zoetwatermossels zitten in het slib.

Heikikker (Rana arvalis): herkenbaar aan het blauwe mannetje in de paartijd; leeft in veenweidesloten.
Poelkikker (Pelophylax lessonae): lijkt op de groene kikker, maar is zeldzamer en gebonden aan plantenrijke sloten.
Kamsalamander (Triturus cristatus): de grootste salamander van Nederland, met een hoge gekartelde kam bij mannetjes.
Groene glazenmaker (Aeshna viridis): een libel die alleen voorkomt

waar de waterplant krabben-scheer groeit, de plant waarin deze libel haar eitjes legt.
Gevlekte witsnuitlibel (Leucorrhinia pectoralis): zeer zeldzame libel, gebonden aan voedselarm, schoon water.
Otter (Lutra lutra): teruggekeerd in Fryslân, gebruikt sloten en greppels als verbindingsroutes en jachtgebied.
Watervleermuis (Myotis daubentonii): vleermuis die laag over het slootwater jaagt op insecten.